

Lööŋ ke Gël de Mïth në Victoria

Nyuuth cï looi në
thon piclic

Yeenjö yenë löönj ke Gël de meth?

- Löönj ke Gël de meth (löönj ke Gël) aake gəl keek ë luuci në Victoria në pen Tök 2016.
- Kee Löönj kākë aye kony bīkë mīth cək tūu ëke pīəl gup banjē yaan ku nāk.
- Anəŋ Löönj kaa 11 ke gël de Mīth.
- Akutnhīim lui kenë mīth¹ abī ye löönj kākë dhil ya kuanycök cī tēn tūu kek thīn. Kuēny ë cök de löönj ee ye lueel lən adē ke akutnhomdu abī kən dhil ya cək tūu tēden ago nyuocəh lən ye yīn² löönj kuanycök ku ye tēn de kek kedhie tiinj.

Athöör kēnē ee amatnhom de wël ke Löönj ke Gël de Mīth. Anəŋic wël ku thuraai wēn tūu ëke pīəl yīic apēi bī keek ya deet yic apieth ago kony në guiēer de ye Löönj kākē. Yen acie mat thīn në guiēer de wël kedhie ke tēn de löönj ka guiēer de kēriēc ēbēn ba ya looi ago löönj kuanycök. Yīn lēu ba wël ēbēn ke löönj ku wël juēc kək kuen banjē tēn lēu bī yīn löönj kuanycök thīn në [webthaitda](#) yic.

1 “Mīth” aye kəc nəŋ run kaa 18 dhukpiny.

2 Yok ye jam ēya në wēt cəl “yīn” tē jīeem yok në “akutnhomdu”.

Lönj 1 de Gël ë Meth

Akutnhīim aye mīth ke kuan de Aboriginal cək yök röt ëke pīəl gup në ciēŋden yic. Aye nan athək/riēu ku yicthiək de tēn njicē meth ku kă njic meth keek tēnē meth ēbēn.

Akutnhomdu ku kəc lui thīn aabī:

- kəc ke kuan de Aboriginal³, ciēŋden, ku yithken ya dhil loor
- ya dēet në tēn yenē kēnē mīth ke kuan de Aboriginal kuony thīn agokē röt yök ëke pīəl gup ku bīk njic tūu apieth
- atekthok ciē ye gam ago rət looi ku aabī ya nan löönj ku loilooi bī keek ya looi agonē atekthok ya cəkpin
- kuony ya gam tēnē mīth ke kuan de Aboriginal agokē tēn wäacic yenē keek njic thīn, ciēŋden, kă yekē keek gam, ku jəl ya thookken ya lueel
- kuony ya gam tēnē mīth ke kuan de Aboriginal ku jəl ya kəc ke bëiken ago keek mat në akutnhomdu yic
- keek ya cək yök röt ëke pīəl gup banjē ciēŋden yic
- ya nan löönj ku ajuiser bī yīn ya nyuocəh lən cīn ye kākē looi.

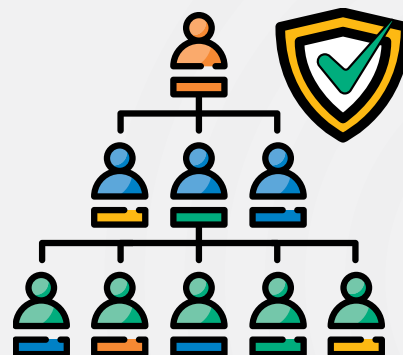
3 Yok ye wēt cəl ‘Aboriginal’ lueel thīn ētēnē agoku jam në kəc ke kuan de Aboriginal ku kuan de Torres Strait Island.

Löŋ ë 2 de Gël ë Meth

Bäny ke akutnhom aye luui në kuɛɛr benëke mïth ya ɕk t̥u ëke piɔl gup ku bïk ɲiɛɕ t̥u apieth. Akutnhïim aye naŋ loilooi bï kek käreɕ ke yaaŋ ë mïth ka käreɕ bï keek n̥k ya thiëɕ yiic, bïk keek ya gël, ku bï keek ya ɕk kääɕ.

Akutnhomdu abï:

- ya luui në lööŋ ke juɕɔr ëbën ke gël de mïth. Kënë ee ye nyuɕɔth lɔn bï yin yen ya ɕk ɲic në kuat lɔn adë ke gël de mïth ee kë thiekic tënë akutnhomdu
- ya naŋ Lööŋ ke Gël ku Pial ë Guöp de Meth. Ëkënë ee athöör ye kɔɕ guiëër tën benë akutnhomdu mïth ya ɕk t̥u ëke piɔl gup
- ya them bï raan ëbën t̥u në akutnhomic ya bï nhial në Lööŋ ke Gël de Mïth
- ya naŋ athöör ci g̊t de Lööŋ ke mäny ɛɔt bï gäm kɔɕ lui ku kɔɕ lui abac ke cïn wëu yekë keek dɔm. Ëkënë ee athöör ye kɔɕ lui guiëër tën bï kek röt ya mac thïn në yän thiääk kenë mïth ku jɔl ya kë wën cïi PIETH
- Ya naŋ athöör benë käreɕ ke yaaŋ de mïth ka käreɕ bï keek n̥k ya thiëɕ yiic, bïk keek ya gël, ku bï keek ya ɕk kääɕ
- ya them bïk kɔɕ lui ya ɕk deet tën bï kek wël ya ɔm kenë kɔɕ k̥k ku bïk wël ci keek g̊t ke gël de mïth ya ɲiɛɕ t̥u/muk apieth.

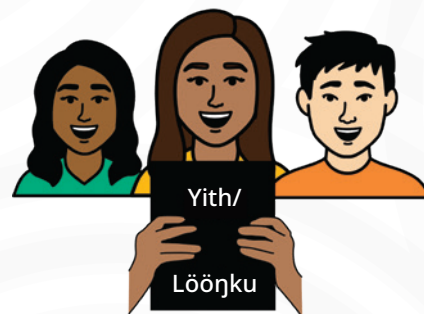

Löŋ 3 de Gël ë Meth

Mïth aye ɲic në tën de yith/lööŋ ken, aye keek lööm ëke ril yiic apɛi, ku aye luui në biäk ye kek tak në kã dhal keek.

Akutnhomdu abï:

- mïth ya lëk në wët de yith/lööŋken baŋë:
 - pial de guöp
 - wël ke lëk
 - bïk ya luui në biäk bï kek röt mat në kã bï keek ya tak yiic tënë keek
- ya deet ku bïkë kɔɕ wɛɛi piɕɔth në yicthiɛɛk de määh. Ëkënë ee mïth kuɔny bïk röt ya yök ëke t̥u apieth
- ya gɛm në ajuir ku wël ke gël tënë mïth lɔŋë tën bï kek röt ya gël thïn në yaaŋ de t̥ɔɕ yic
- bïk ya them bï kɔɕ lui ku kɔɕ lui abac tē cïn ariɔp ya:
 - ɲic në kiit ye yaaŋ ku nāk de mïth nyuɕɔth
 - mïth ya kony agokë ya ɲiɛɕ jam apieth ëke lääu ku bïkë ya jam në kã ye keek diir
- mïth ya kony agokë röt ya mat në akutnhomdun yic
- ya luui në wët ye mïth lëk yin agokë röt ya yök ëke t̥u apieth ku bïkkë ya kɔɔr bïk rëër ke t̥u në akutnhomdu yic.

Löŋ ë 4 de Gël ë Meth

Akutnhiiim aye kɔc ke bëi ku kɔc ke kuɛt lëk në tën bi kek mïth ya muk ëke piɔl gup tënë yaan ku käreɕ näk keek. Aye keek wësi piɔth bik röt ya mat në kuɛr ke gël de mïth yiic agokë cië ye yök në yaan ku käreɕ näk keek.

Akutnhomdu abi:

- kɔc ke bëi ya kony bik ya luui në biäk de kä dhal menhden
- kɔc ke bëi ku baai/kuat ëbën ya lëk në tën yenë akutnhomdun mïth gël thïn banjë yaan ku näk
- ya them bi kɔc ke bëi ku kɔc ke kuɛt lac ya yök në ye wët kënë ku bik lac ya deetic
- ya them bi kɔc ke bëi ku kɔc ke kuɛt ya nanj kë bik ya lueel në lööŋ ku luɔi de akutnhomdun yic
- ya lëk tënë kɔc ke bëi, dumuuk, ku jɔl ya kɔc ke kuat ëbën në tën de akutnhomdun ku jɔl ya tën yen luui thïn.

Löŋ 5 de Gël ë Meth

Aye akutnhiiim deetic lɔn adë ke meth ëbën awäac. Aye tiŋ në kä kɔɔr menh tøk në mïth yiic agokë keek gam muɔk ku kuɔɔny kɔrkë.

Akutnhomdu abi:

- yen ya deetic lɔn adë ke meth ëbën awäac ku mïth kɔk aalëu bik kuɔɔny dīt dēt peei ya kɔɔr
- ya kony ku bikë ya tiŋ në kä kɔɔr mïth keek tënë:
 - kɔc nɔŋ gup niööp
 - kɔc ye bën në kuɛt wäac yic
 - kɔc ye jam në thook wäac yiic
 - kɔc cii lëu bik rëer baai
 - diäär ye röt thiaak, röör ye röt thiaak, röör ye röör ku diäär thiaak, kɔc rek rou, ke cie röör ku diäär, raan nɔŋ kä wäac, ka raan nɔa aciëk ke röör ku diäär
- ya them bi mïth wël lac ya yök ku jɔl ya kuɔɔny kɔrkë. Ëkënë abi dhil ya tɔ ke pieth në ciëŋ yic ku piɔl yic bi lac ya deetic
- ya them bi tɔu ke piɔlic bi mïth guel/balak ya looi ku bik tën yenë yen luɔi thïn ya deetic
- ya tiŋ në kä kɔɔr mïth ke kuan de Aboriginal keek ku bik ya them bi tɔu ke pieth tënë ciëŋ de kuanden në thaar thok ëbën.

Lönj ë 6 de Gël ë Meth

Akutnhiim aabi yen ya them bikë kəc lui kenë mĩth ya tũu ëke rőŋ. Kəc lui aye keek kony ku aŋic kē bikē ya looi agokē mĩth ya gël tēnē yaan ku käreç nāk keek.

Akutnhomdu abi:

- nhiiim ya tũu nē pial ë guǵp ku piath de mĩth yic tē kəc kek kəc yam ke lucci ku jɔl ya kəc bĩ luui abac tē cĩn ariɔp. Ëkēnē alēu bĩ ya tũu nē cɔɔl de kǎŋ, tiŋ de raan ë cǎāt, ku thēm de kek, tē ŋoot kek ëke kēc luɔi kɔn jɔk
- ya them lɔn bĩ kəc lui ku kəc lui abac tē cĩn ariōöp ya ŋiēc caath apieth
- them bĩ kəc lui yam tũu ëke ŋic kē lēu bĩk looi ago mĩth cɔk tũu ëke cĩ keek gël tēnē yaan ku käreç nāk keek. Kēnē ee mēt thĩn nē:
 - tōöu de kǎpieth cĩ keek gōt
 - ŋic nē thaar bĩ yĩn wēl ya rɔm
 - ŋic de thaar ku tēn bĩ yĩn guel/balak ya lucci thĩn
- ya them bĩ bǎny kəc lui ya kuɔɔny agokē nhiiim ya tũ nē loilooi ke pial de mĩth yiic

Lönj 7 de Gël ë Meth

Loilooi ke guel ku kǎ ye kəc diir aye keek wēl nhiiim mĩth.

Akutnhomdu abi:

- ya nan löön ku guel. Lönj kēnē abi ya:
 - tũu ke piɔlic bĩ yök ku bĩ kueen
 - tũu ke cĩ wēl nhom mĩth
 - bĩ kəc ya guiēër:
 - kē bĩ bǎny, kəc lui, ku jɔl ya kəc lui abac dhil ya looi
 - tēn benē nuɔɔr wǎac yiic ke guel ya mac thĩn
 - kē bĩ ya looi tē kēnē löön ka löön ke kəc ŋiēc kuanyɔkɔv apieth
 - tē kəc benē akutnhomdun guel/balak looi tēnē akutnhiim mac kəc, cĩt mēn de bolith
- ya them bĩk mĩth, kəc ke baai, kəc lui, ku kəc lui abac kedhie ya deet ëtē benē akutnhomdun guel/balak ya mac thĩn
- guel/balak ya ŋiēc mac apieth ku bĩ ya tũu nē kueer pieth de ciεŋic
- guel/balak ya lööm ke ye kē rilic apei ku bĩk lac ya bēër/dhuknhom nē kaam thiin koric
- ya nan löön ku kuεer ke luɔi nē kē de:
 - tēn benē guel/balak ya looi tēnē akutnhomdun
 - yeeŋa benē guel/balak ya looi tēnē yen
 - Ye nen benē guel/balak ya looi
 - tēn benē guel ya lueel thĩn tēnē, ku bĩ raan ya luui kenē, bolith ku jɔl ya akutnhiim kők mac kəc
- löön kedhie ke tēn yenē guel/balak looi ya kuanyɔkɔk thĩn, ku jɔl ya luɔi de kek.

Löŋ ë 8 de Gël ë Meth

Akutnhïim aye gëm në piöcc de kəc lui ago mïth ya gël tënë yaan ku käreç lëu bï keek nök.

Akutnhomdu abï:

- lööŋ ke akutnhom ke gël ku pial de meth ya kuanycök
- ɲic në kiit ye yaan de meth ku käreç näk yen ya nyuɔɔth. Èkënë ee met thïn në yaan ku näk ye looi në mïth kök
- wël ci keek lueel ke gël ku pial de meth ya lac bëër/dhunhïim
- kəc kök lui ya kony tənɔŋ kek kē ci rɔt loi në gël de meth yic
- ya deetic ètë benë mïth ya luɔɔi thïn agokë tōu èke ci gël në ɣän ke ciɛɛŋ yiic.

Löŋ 9 de Gël ë Meth

Akutnhïim ya cək themkë bikë mïth ya cək tōu ke pial guɔp të luui kek në loilooiken yiic, në ɣänkeen ke luɔi yiic, ku ka loilooi yekë keek looi yiic. Kënë abï yamet thïn në të yenë mïth tōu në aliiric.

Akutnhomdu abï:

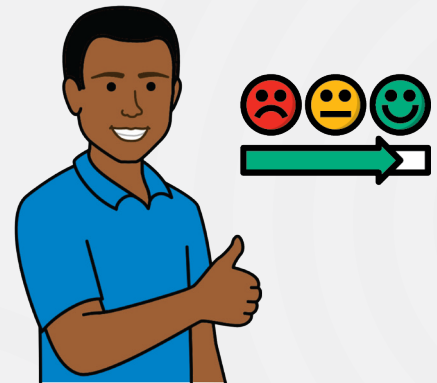
- ya them bï kəc lui ku kəc lui abac të cïn ariɔp ya cək yök käreç lëu bïk tuɔl thïn ku bïkkë keek cək kääc. Të loië yekënë, ke kaa bï ya ɲoot èke ye yith/lööŋ ke meth gël tënë:
 - Wël ke athiaan
 - wël ke lëk
 - ya naŋ mäh ku acii rɔt bï ya yök ke tōu yetök
 - ya piöcc
- ya them bikë kəc lui ku kəc lui abac të cïn ariɔp ya cək det pial ë guɔp në ɣän ke aliir yiic. Të tōu kek në aliiric, ke ka lëu bïk tən de akutnhomdu ya dööt banjë
 - Lööŋ ye kəc mac
 - Lööŋ ke Gël ku Pial de Pial de Mïth
- ya gät **në ajuiir benëke käreç ke riääk ya gël**. Käkë aye ajuiir bï yïn keek ya luui në käreç wën lëu bïk bën në ɣänkun, kä loi keek, ku ɣän tōu yïn thïn yiic
- gël de mïth ya looi të benë akutdu ya luui në ye ɣän ke luɔɔi ka loilooi ke akutnhïim kök peei.

Löŋ ë 10 de Gël ë Meth

Akutnhiim ya cək cæth dhöl yenëke mïth gël në
yän ke yaan ku tən yiic ku bikkë keek cökpiny.

Akutnhomdu abi:

- ya ŋoot ëke cæth ku cökë piny në kë ba ya looi
ago mïth ku kəc kor ya gël
- tïŋ kä cï keek guæel, kä cenëke diæer, ku kä cï röt
looi në yän ke gël yiic agokë deet ëtën ëloi yen
rət thïn. Kënë abi yïn ya kony ago cökpiny në kë
lëu ba looi
- ya lëk kəc lui, kəc lui abac të cïn ariɔp, akutnhom
de baai/kuat ëbën, kəc ke bëi, ku jəl ya mïth në
kë ca yök.

Löŋ ë 11 de Gël ë Meth

Akutnhiim aye naŋ athöör cï keek gët në tən ye kek
mïth gël thïn tənë yaan ku käreɔ lëu bi keek nök.

Akutnhomdu abi:

- ya naŋ lööŋ ku ajuiæer cï gët bi yic:
 - ya naŋ lööŋ ke gël de Mïth kedhie
 - ya pial ago keek lac yök ku bi keek deet yiic
- ya luui kenë **kəc lui thïn** agokë lööŋku ku
ajuierdu ya looi. Kee kəc kākë aye kəc wën naŋ
piɔɔth bik luui kenë akutnhomdun. Ëkënë alëu
bi ya:
 - kəc lui ku kəc lui abac të cïn ariɔp
 - mïth ku kəc ke bëiken
 - akutnhiim kək ye yïn luui wenë keek
 - akutnhiim ke kəc ke baai/kuat ka kəc lui kenë
keek
- ya tïŋ në lööŋ ku ajuir pieth tōu tənë akutnhiim
kək peei
- ya them bi bānyku tōu ëke ye lööŋ ku ajuir
kuɔɔny
- ya them bi kəc lui ku kəc lui abac të cïn ariɔp ya
tōu ëke ye lööŋ ku ajuir deet yiic ku yekë keek
ŋjēc kuanycök apieth.

Të bî yîn kuɔɔny ya yök thîn

Akutnhîim ye löön ke gël de mîth mac aalëu bîk yîn ya gäm wël ke lëk agokë yîn kuɔɔny ba ye löön kākë dööt.

Yîn lëu ba wël juëc kōk guik banjê Akutnhîim ye löön ke gël de mîth mac **ëtënë**.

Yîn lëu ba Akutnhom ya yuöp nê:

Tëlëpun: 1300 782 978

Imel: contact@ccyp.vic.gov.au

Webthait: www.ccyp.vic.gov.au

Na kɔɔr athook bî wël waar yiic, ke yî cɔl Akutnhom de Gëër ë thok ku wëër de wël nê 13 14 50. Thiëc keek bîk akutnhom de Mîth ku Rínthii yuöp nê ye namba kënë 1300 782 978.

Akutnhom ee gëm athëek ku looi yai tënë Kɔc nɔŋ pieny Victoria thëer ëbën ku gemkî athëek tënë Kɔcditken, mîth ku kockor thëer, rîny eemen ku akölñhiäk.

© Aguiër/Akutnhom tënë Mîth ku Kɔc kor 2023

Ludi kënë ee yinyŋek. Ke cie gëer de ludi cit mën cinë ye puöl nê *lööŋ de 1968 yic*, acin biäk dët peei lëu bî bëer ya looi nê kueer dët peei yic ke kënë puöl nê athöör cî gôt yic nê Akutnhom de Mîth ku Kɔc kor, Level 18, 570 Bourke Street, Melbourne 3000.

Akutnhom aye nhiaar bî alëec gam tënë akutnhom de enliven's Health Literacy Services nê luɔɔi pieth cîkë looi nê yîkñhial de athöör cî gôt nê thoŋ piɔlic (www.enliven.org.au / healthliteracy@enliven.org.au) nê Pen Dhiëc 2022. Thurat aake loi keek ku löm keek nê Akutnhom de enliven Victoria agut cî luɔɔi de Thura nyooth kiit ke Jam ©1981-2022 nê Tobii Dynavox. Kãŋ ëbën aaci keek tɔɔu nê pinyñhom ëbën. bî keek ya ludi ëke cî puöl. Boardmaker® ee kit de n̄ic tënë Tobii Dynavox. Athöör kënë acii lëu bî yaac wei tënë kɔc kōk peei. Thurat acii lëu bî keek bëer ya lɔ luɔɔi ëke këcku keek kɔn puöl.

COMMISSION FOR CHILDREN
AND YOUNG PEOPLE